

Des del Nord

Fam i transgènics: dues multinacionals afirmen que acabaran amb la fam al món

Antón Novás ha estat director provincial del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació a Ourense, sotsdirector general de l'ICONA, director del CENEAM, agregat a l'Oficina d'Agricultura de l'Ambaixada espanyola a Washington, i representant espanyol en el Comitè d'Excedents de la FAO. Acaba de publicar "La fam al món i els aliments transgènics" a l'editorial "Els llibres" de la Catarata

Als anys 60, una nova revolució, la Revolució Verda, es va presentar al món com l'arma definitiva contra la fam. L'increment de la productivitat de l'agricultura, gràcies a una nova col·lecció de llavors seleccionades i millorades, i a l'ús massiu d'agroquímics i maquinària augmentaria l'oferta alimentària i, per tant, acabaria amb la fam. Però la Revolució Verda, que va tenir des dels seus inicis un caràcter públic, i va ser impulsada pels Estats Units com a resposta a la Reforma Agrària (repartiment dels latifundis) reclamada per la pagesia dels països menys desenvolupats que no havien fet la revolució industrial, no va acabar amb la fam al món. El que va fer va ser buidar el medi rural dels països en els quals es va implantar, i va omplir de desarrelats i desarrelades els suburbis de les grans ciutats. Mèxic DF va passar de tenir quatre milions a principis dels 60, a més de 25 milions el 2005; el mateix va ocórrer a Mumbai, Manila, etc. El paradigma llavors era: "un problema: una llavor i un agroquímic".

A mitjan anys 90 algunes corporacions multinacionals dedicades a la venda d'agroquímics, i més tard a l'enginyeria genètica, van decidir salvar el món de la fam per a la qual cosa van fundar un conglomerat d'interessos que posposament van cridar "ciències de la vida". Des de llavors, els cultius transgènics no han deixat de créixer (vuit milions d'agricultors i 81 milions d'hectàrees a tot el món, d'acord amb les dades de 2004), i aquestes corporacions de concentrar-se, fusionar-se, absorbir-se i tornar-se a dividir. En l'actualitat, les dues més importants, Monsanto i Syngenta¹, acaparen el 90% del mercat, amb 5,5 i 7,3 mil milions de dòlars respectivament de vendes totals, el 2004. Els cultius afectats són

La Comissió de Sobirania Alimentària de la FCONGD dona suport a la Campanya Transgènics Fora!, i va elaborar un manifest per a l'obertura d'un debat públic al Parlament (www.pangea.org/fcong)

fonamentalment la soja i el blat de moro, i les característiques publicitades són la resistència a un herbicida (glifosat), la incorporació genètica d'un insecticida, el Bacillus thuringiensis (Bt), i unes quantes promeses que, pel que sembla, tenen en els seus laboratoris disposades a sortir i resoldre tots els problemes sota el paradigma: "un problema: un gen".

La Revolució Transgènica, a diferència de la Revolució Verda que era pública, és privada. L'objectiu d'aquestes empreses és obtenir beneficis, i la dependència dels subministraments que el paquet tecnològic suposa és, per a països i agricultors, total. Independentment dels beneficis que genera la investigació i el desenvolupament tecnològic en l'àrea de la biotecnologia i la manipulació genètica, l'extensió universal d'aquest model al sistema agroalimentari mundial ha de ser contemplat amb la deguda precaució, i sense enganys.

Incrementar la producció no resol el problema de la fam

El problema de la fam al món és complex i té orígens polítics. No pot resoldre'l un determinat avenç tecnològic. La veritat és que passen fam aquelles persones que no tenen diners per comprar aliments. Encara que els magatzems estiguessin plens (ho estan) els aliments cal pagar-los. Ocupar-se de trobar les causes que duen a la pobresa i a la fam porta massa temps. Aportar solucions podria posar en qüestió models de dominació a escala nacional i global, i desestabilitzar el sistema així que, incrementem la producció, encara que això no resolgui el problema de la fam. Altra revolució tecnocràtica.

Però no hi ha evidència que les collites transgèniques siguin per semes barates, o que les multinacionals vulguin regalar les llavors a partir d'ara (ni les llavors, ni els agroquímics associats, ni el paquet tecnològic amb la propietat intel·lectual inclosa). Un exemple clar el veiem en les posicions que adopten els governs, sobretot el nord-americà, en defensa de les seves empreses farmacèutiques i contra els genèrics per enfrontar-se a situacions tan alarmants com la SIDA o la Malària a l'Àfrica², que condemnen milions de

Cartell contra la contaminació transgènica

persones a la mort, en defensa de la sacrosanta propietat intel·lectual. Tal vegada en alguns paquets d'ajuda haurien d'incloure (com en els de tabac) la llegenda: "La propietat intel·lectual pot matar".

840 milions de persones es llevaran avui a tot el món sense saber si podran menjar. 1.200 menjaran en excés, la qual cosa produirà serioses seqüeles en la seva salut. La situació, lluny de millorar, empitjora. El model ultraliberal, llançat a un galop desenfrenat no el controla ningú.

L'Informe sobre Desenvolupament Humà 2002 apuntava que, encara que la definició de desigualtat d'ingressos global és confusa i les seves tendències són ambigües, hi ha un consens generalitzat sobre el vergonyós dels seus nivells. Utilitzant el coeficient Gini (una mesura de la desigualtat d'ingressos que va de 0, que indica la igualtat perfecta, a 1, que indica una desigualtat total) vam observar que els ingressos es distribuïen més desigualment entre els habitants de la terra (0,66), que en els països més desiguals (Brasil, 0,61). El 5% més ric de la població mundial rep 114 vegades els ingressos del 5% més pobre. L'1% més ric rep tant com el 57% més pobre, i els 25 milions d'americans més rics tenen tants ingressos com els gairebé 2.000 milions de persones més pobres del món.

Si comparem els ingressos nacionals, els països amb els ingressos per càpita més alts a començament del segle XIX segueixen sent avui els països més rics, la qual cosa indica la persistència en l'estructura de la desigualtat internacional. El 1820, els ingressos per càpita d'Europa occidental equivalien a 2,9 vegades els d'Àfrica, i el 1992, a 13,2 vegades.

Antón Novás

La solució de la fam al món no està en una millora que redueixi els costos productius

En la dècada dels 90, els ingressos per càpita van augmentar a un ritme lent però constant en els països d'ingressos alts de l'OCDE, mentre que molts països en transició d'Europa Central i Oriental (i en particular la CEI), moltes regions de l'Àfrica Subsahariana i certs països de l'Amèrica Llatina i el Carib, van experimentar un estancament en les seves economies. Al mateix temps, països en desenvolupament densament poblats com la Xina i l'Índia van aconseguir un ràpid creixement, la qual cosa ha permès endolcir certes xifres globals.

Controlar i contenir la desigualtat d'ingressos és essencial no només per augmentar les oportunitats del major nombre de persones possible, sinó també per reduir la fricció social en zones amb grans desigualtats. A mesura que la globalització s'intensifica, la consciència global sobre les desigualtats mundials augmenta. Els homes ja no es comparen només pel que fa als seus concitadans: són també conscients de les bretxes internacionals, fent de la divergència entre els països quelcom cada vegada més perjudicial i perillós. Els fluxos migratoris seran cada vegada més intensos i desestabilitzadors per als països centrals del sistema. Per reduir-hi les creixents tensions, és crucial que la marea del desenvolupament arribi a tots els ports.

La solució de la fam al món no està en una millora que redueixi els costos productius. Les diferents solucions tenen a veure amb la justícia social, amb la redistribució de la riquesa i la terra, amb una agricultura sostenible que no exploti el sol, l'aigua i els altres recursos naturals, amb una dieta que aposti per aliments propis i d'estació, que promogui el consum de fruites i hortalisses i redueixi el de carns, i amb una disminució de l'ús d'agroquímics així com la recuperació de la confiança entre agricultor i consumidor, reconstruint i enriquint el teixit rural.

Més informació:
DDAA, "Doce mitos sobre el hambre", Icaria Editorial, 2005

1. Syngenta és la divisió agrària escindida de Novartis.
2. Vegeu l'Informe del Banc Mundial "Long term economic impact of HIV/AIDS more damaging than previously thought", en què es preveuen els desastres efectes que produirà l'epidèmia en les economies d'Àfrica a llarg termini, algunes de les quals simplement col·lapsaran.

Des del Nord

Penjada reivindicativa a la Gran Via. Abril 2005-Barcelona. Protestes dins la setmana d'accions contra els transgènics

QUE COMENCI LA COLLITA? NO, QUE SEGUEIXI LA TRADICIONAL

Extracte del comunicat dels delegats dels països africans participants a la 5a reunió extraordinària de la International Undertaking for Plant Genetic Resources a Roma el 1998:

"Durant les últimes setmanes, la ciutadania europea ha estat solmesa a una agressiva campanya publicitària (...) amb l'objectiu de convèncer-la que el món precisa de la manipulació genètica per alimentar els pobles famolencs. Aquesta campanya, organitzada i finançada per Monsanto, una de les grans multinacionals, es titula «Que comenci la collita», i mostra un escenari distorsionat i fals sobre les possibilitats reals de la manipulació genètica per resoldre els problemes de la fam.

Els sotsignats, delegats dels països africans que participem en la 5a sessió extraordinària de la International Undertaking for Plant Genetic Resources manifestem la nostra enèrgica objecció que les grans multinacionals estiguin utilitzant la imatge dels pobres i famolencs per promoure una tecnologia que no és segura, ni és positiva per al medi ambient, ni econòmicament beneficiosa per a nosaltres.

No creiem que aquestes companyies ens vulguin ajudar, ni que la tecnologia genètica resoldrà el problema de la fam en el segle XXI. Al contrari, considerem que aquesta tècnica destruirà la diversitat, la saviesa local i els sistemes d'agricultura sostenible que els nostres agricultors han desenvolupat durant mil·lennis. La nostra capacitat per produir els nostres aliments s'afèbrirà completament.

Convidem la ciutadania europea a solidaritzar-se amb els països d'Àfrica perquè puguin resistir aquestes tecnologies, i perquè els seus sistemes de cultiu natural puguin continuar sense interferències. Acordem i vam acceptar que es necessita l'ajuda mútua per aconseguir millores en la nostra producció agrícola. També que la ciència occidental hi pot fer una important contribució. Però s'ha de basar l'ajuda en un bon enteniment i respecte per les pràctiques i els costums existents. La saviesa local és la base del procés, no és quelcom que calgui eliminar. I el més important de tot, l'ajuda ha de respondre a les necessitats reals de la població i no servir per omplir les butxaques de les multinacionals".

“La professionalització de les ONG no hauria d'impedir el seu compromís social”

François Houtart, sociòleg i teòleg belga, és codirector del Fòrum Mundial de les Alternatives, una xarxa internacional de centres d'investigació i d'intel·lectuals militants del sud i del nord. L'any 1999 va ser l'impulsor del primer contra-Davos que va convocar conjuntament intel·lectuals com Samir Amin, Susan George o Ricardo Petrella amb l'MST, els sindicats obrers de Corea del Sud, les cooperatives agrícoles de Burkina Fasso, el moviment de dones del Quebec i el d'aturats de França. Aquesta trobada va ser una de les fonts del Fòrum Social Mundial, i ara ell és membre del seu Secretariat Internacional. Va visitar Barcelona com a president del Tribunal Internacional de l'Iraq (vegeu secció Calaix de Sastre) i vam aprofitar per demanar la seva opinió sobre tres qüestions cabdals: l'Iraq, el Fòrum Social Mundial i les ONG.

FCONGD - Els testimonis dels iraquians i les iraquianes al Tribunal de Barcelona han estat esfereïdors, però sembla que el tema interressi ja a ben poca gent. Com a president del Tribunal, què penseu que caldria fer-hi?
Houtart - Hi ha una impressió segons l'opinió pública mundial que ja a poc a poc les coses s'arreglen. Hi ha un govern, un parlament, es prepara una constitució... Però el problema no es resol perquè el caràcter il·legal de la guerra val per sempre. Fins i tot havent-hi una resolució del Consell de Seguretat que pràcticament alavava l'ocupació de les forces aliades. Tanmateix, la presència de tropes i poders estrangers és totalment il·legal des del punt de vista del dret internacional. I, a més, segueixen la inseguretat, les matances, infants que no poden anar a escola perquè els pares no s'atreveixen a portar-los-hi; hi ha una desocupació massiva, segueix la destrucció i la falta de medicines als hospitals.

Més important i fonamental: continua la submissió total de les autoritats locals al poder ocupant, tant des del punt de vista militar com civil i econòmic. El projecte econòmic neoliberal imposat pels nord-americans s'està realitzant. Desnacionalitzava una gran part de la indústria iraquiana, que d'altra banda no s'ha reconstruït, i també desnacionalitzava els recursos fonamentals del país. Hem de ser molt conscients d'això. Si no, no podem reactivar l'acció a favor de cap altra situació a Iraq. Per arribar a una solució política a l'Iraq, l'única sortida és la

“El gran problema és com fer passar a la realitat política les propostes d'alternatives que surten dels fòrums”

retirada de les forces d'ocupació. Què hi podem fer? Ajudar a la presa de consciència col·lectiva. En general, la informació que ens hi arriba és tota la propaganda de les forces ocupants, i no correspon de cap manera amb els testimonis que hem rebut tant dels iraquians i les iraquianes que han vingut, com de la gent de l'Estat espanyol que ha viatjat recentment a l'Iraq.

Què significa això per a l'acció concreta? Significa, primer, una acció política. Què poden fer la Unió Europea, el Govern espanyol o els governs locals per deslegitimar de forma clara l'ocupació? Hem de trobar la manera que permeti al poble iraquí reapropiar-se de les decisions polítiques, de la seva economia, de les seves riqueses naturals. No és fàcil. França i Rússia han votat en el Consell de Seguretat de l'ONU a favor de l'última resolució. Els dos tenen companyies petrolíferes que volen tenir la seva part del control de l'economia petrolífera de l'Iraq. No podem viure amb la il·lusió que Europa ha tingut una posició millor i que pot esdevenir un obstacle per als nord-americans.

També podem facilitar la vinguda de testimonis iraquians com ha fet el Tribunal. A banda d'exigir una reparació als atacants, a l'Iraq hi ha necessitats immediates d'ajuda humanitària, tot i que ha de ser una ajuda intel·ligent, ben dirigida, pensada dins de l'esquema global de la recuperació de la sobirania iraquiana; si no s'inscriu en aquesta lògica pot ser completament contraproduent, és a dir, pot contribuir a prolongar la situació actual. Es pot interveure en ciutats que han estat i estan sent bombardejades... Hi ha grups locals amb els quals es pot treballar. Ara bé, el poble iraquí no ha de dependre de l'exterior per a la seva reconstrucció, perquè si li deixem administrar les seves riqueses naturals pot perfectament finançar la seva reconstrucció.

“El caràcter il·legal de la guerra val per sempre”

FCONGD - Aquest any a Porto Alegre, després de les crítiques rebudes respecte a alguns mecanismes poc democràtics per part de l'organització, va haver-hi canvis. Com valora aquesta última edició? Vostè ha dit que no voldria “ni un Woodstock social ni la Cinquena Internacional”.

Houtart - Penso que va ser molt positiu. El fet d'haver-hi 155.000 participants oficials mostra que té la seva pròpia dinàmica. S'han fet canvis polítics com no tenir grans conferències decidides pel Secretariat, sinó deixar a tots els moviments i organitzacions proposar els seus temes, grups de treball, etc. Hi havia el perill d'una dispersió total, però finalment no es va produir, hi va haver una certa lògica i no van desaparèixer els temes fonamentals. També ha estat positiu el fet de posar l'accent sobre alternatives i estratègies.

Hi va haver més de 6.000 organitzacions presents a Porto Alegre, de sectors i cultures diferents, amb dinàmiques i objectius diferents. No es pot concebre el Fòrum com una organització centralitzada amb consignes i amb una estratègia definida d'acció comuna... perquè així pot esclatar! Gràcies als fòrums hi ha una consciència col·lectiva, hi ha moltes xarxes que s'organitzen... però poden transformar-se en un Woodstock social. Encara pitjor, podria ser útil per al sistema: allà es reuneix tot aquesta gent, fan grans esforços de temps i de diners, parlen junts, discuteixen, canten, ballen... I durant aquest temps el sistema continua decidint. És molt funcional perquè és una manera de desviar les resistències.

Houtart al Tribunal Internacional de l'Iraq celebrat a Barcelona

I hi ha altres desafiaments com la relació amb el sector polític. El gran problema és com fer passar a la realitat política les propostes d'alternatives que surten dels fòrums. No són alternatives el que manca. El que falta és la voluntat política. I hi ha una tendència, en una part dels actors dels fòrums, de menysprear el camp polític. Ha tingut les seves expressions teòriques amb el llibre d'Holloway “Canviar el món sense prendre el poder”. És totalment il·lusionari pensar que es pugui fer una reforma agrària sense tenir un poder polític, o una reforma fiscal o un programa d'assegurament social. Per a mi aquest corrent és perillós perquè desmobilitza i despolititza.

“Per arribar a una solució política a l'Iraq, l'única sortida és la retirada de les forces d'ocupació”

Hem de trobar com actuar de manera política sense que els moviments es transformin en partits polítics i sense que signifiqui una organització única o la identificació amb un sol partit. Penso que en el futur podria haver-hi convergències entre diferents partits polítics i constituir el vincle entre la realitat social a canviar i els moviments socials. El perill, evidentment, és que tots els partits tracten d'instrumentalitzar els moviments socials i els fòrums.

FCONGD - Samir Amin, amb qui treballem al Fòrum de les Alternatives, veu amb optimisme la possibilitat de reactivar un “Front Sud”; com ho veieu?

Houtart - A Cancun hi va haver una aliança entre alguns grans països del Sud, i va tenir un resultat: a l'Amèrica Llatina també hi ha certa aliança entre el Brasil, l'Argentina,

“L'objectiu de les ONG només és una regulació del sistema, humanitzar una mica el capitalisme”

Veneçuela i Cuba que està provocant una nova situació al continent... Un suport econòmic mutu que no passa pel mercat, gairebé permuta: carn d'Argentina per petroli de Veneçuela, Veneçuela està ajudant a construir a Brasil una refinera petrolífera perquè no hagi d'enviar el seu petroli als Estats Units, petroli de Veneçuela per metges cubans, etc.

FCONGD - Tot desenvolupament és autocentrat?

Houtart - Totalment d'acord. La desconexió no significa autarquia. Significa sortir de la lògica de la globalització imposada pels interessos dels grans grups econòmics, o dels països capitalistes, per construir una lògica econòmica segons les necessitats de les poblacions. I com diu Samir Amin, aquesta lògica s'ha de desenvolupar des d'una perspectiva regional. Es tracta d'una posició absolutament progressista.

FCONGD - Quin paper han de jugar les ONG europees davant d'aquesta realitat?

Houtart - A les ONG hi ha de tot. Les que realment vulguin tenir un paper progressista en la societat contemporània, han de fer una anàlisi seriosa de la situació per saber on actuar, i no per empirisme o bon cor. Les ONG s'han de definir al servei dels moviments socials. A Colòmbia o a l'Àfrica hi ha un perill real que les ONG esclafin els moviments populars locals amb els seus recursos. Les ONG de desenvolupament no s'han de transformar en ONG humanitàries. Això és el més fàcil, el més atraient, el que dona més diners... però les ONG intel·ligents s'han de posar al servei dels moviments i donar suport a projectes a llarg termini com són la construcció d'un poder popular, ajudar-los en les seves pròpies anàlisis, formar dirigents, tot el que sigui educació popular per reforçar les organitzacions populars. Aquest és un treball essencial i difícil. Finalment, les ONG han de professionalitzar-se, però el cofinançament

Houtart presidint la sessió de Barcelona del Tribunal

equipara professionalització amb burocratització, i això és un gran perill per a les ONG que, finalment, per poder viure, han de buscar sempre nous mitjans, no tant per a la seva funció sinó per a la seva reproducció. Això és una mica inevitable, però podem lluitar contra aquesta dinàmica.

“Les ONG s'han de definir al servei dels moviments socials”

La professionalització no ha d'impedir el compromís. El neoliberalisme és només la fase actual del sistema capitalista. Hem d'avançar en aquest tipus d'anàlisi. Les ONG han desenvolupat una ideologia de classe mitjana, pel fet mateix del reclutament social dels seus membres. L'objectiu de les ONG només és una regulació del sistema, humanitzar una mica el capitalisme. Si estem preocupats per una acció eficaç... com podem canviar el sistema capitalista? Tenim altres coses a fer! Es perd la visió global. És per això que els fòrums mundials tenen una funció molt important. Cal disposar d'informació, entendre-la, analitzar-la... Aquesta hauria de ser una de les tasques de les ONG.

Finalment, la realització del Fòrum Social Mundial (FSM), del 24 al 29 de gener de 2006, es portarà a terme de forma descentralitzada a Caracas-Veneçuela, Karachi-Pakistan i Bamako-Mali segons va fer públic el Consell Internacional del FSM el 23/06. I el FSM 2007 s'organitzarà també a Nairobi (Kenya).

Més informació:
Canal Solidari:
www.canalsolidari.org/web/noticies/noticia?id_noticia=6280
Fòrum Mundial de les Alternatives:
www.forumdesalternatives.org